

IRENA DUKAVIČIENĒ

Lietuvių kalbos institutas
irena.dukaviciene@gmail.com

Dėl sudėtinių prūsų asmenvardžių

Pranešime apžvelgiama sudėtinių prūsų asmenvardžių situacija, remiantis XIII–XV a. istorijos šaltiniais: *Codex Diplomaticus Prussicus, Scriptorum Rerum Prussicarum, Preussische Regesten bis zum Ausgange des dreizehnten Jahrhunderts, Acten der Ständetage Preussens, Marienburger Tresslerbuch, Codex Diplomaticus Warmiensis, Preussisches Urkundenbuch*. Tokių asmenvardžių dokumentuose rasta 195.

Seniausi užrašymai rodo vienanarį įvardijimą, bet vėliau prieš prūsiškąjį vardą jau esama ir krikšto vardo. Minėtuose Vokiečių ordino dokumentų rinkiniuose taip pat dominuoja vienanaris asmenų įvardijimas, bet randasi ir dviejų vardų, pvz.: 1287 *Robe, Sangro, Cumdris, Ardange Preussen genannt Cirsini* (PrR 274), 1299 *Schude Grande* (PrR 329), 1354 *Herman Glamsin* (PUB V 124), 1342 *Johannes Peytune* (PUB III 303), 1407 *Stephan Dawgel* (CDW III 442), 1437 *Marquard Sclode* (CDW II 302). XIII amžiuje rasti 23 sudėtiniai vardai, XIV amžiuje – 130, XV amžiuje – 42. Šie pavyzdžiai rodo, kad XIII amžiuje būta vienanario asmenų įvardijimo ir pradėjo rasti prūsų asmenų įvardijimas dviem asmenvardžiais. Minimios didelės, veikiausiai įtakingos *Cirsini* (*Kirsini*), *Glamsin* šeimos, kurių vardai prirašomi prie asmenvardžio, nurodant priklausomybę šeimai.

Prūsų antroponimiją paveikė krikščionybė (įvardijimas 2 asmenvardžiais: krikšto vardu ir tautiniu asmenvardžiu). Neaišku, kada šnekamojoje kalboje įsigalėjo naujieji krikšto vardai, tačiau dokumentuose imta rašyti abu vardus: gautąjį per krikštą ir prūsiškąjį, pvz., 1344 *Peter Wissegaudine* (PUB III 528). Taigi prūsai XIII–XV a. dažniausiai įvardijami krikščionišku ir prūsišku vardu, o vėliau nurodoma gyvenamoji vieta, kartais pareigos, tėvo vardas, brolių vardai. Sudėtiniai prūsų asmenvardžiai yra sudaryti: a) abu prūsiški asmenvardžiai: 1290 *Ardange Kirsini* (PrR 287), 1271 *Diwan Klekine* (PrR 215), 1351 *Napro Gayle* (PUB IV 605); b) krikščioniškas asmenvardis ir prūsiškas asmenvardis: 1402 *Hannus Wissegar* (MTB 198), 1355 *Claus Trumpa* (CDW II 225), 1352 *Klaus Surmyne* (PUB V 40); c) abu krikščioniški asmenvardžiai: 1362 *Lorenz Lutirbach* (PUB VI 19); d) krikščioniškas vardas ir dar vienas vardas, kuris apibūdina įvardijamąjį, paaiškina pareigas, gyvenamąją vietą ir kt., pvz.: 1299 *Albert Dya-bulus* (PrR 329), 1299 *Conrad Sagittarius*, plg. lot. *sagittarius* ‘šaulys’ (PrR 329), 1354 *Albrechtis Trankotin* (PUB V 119), 1354 *Herman Glamsin* (PUB V 124). Prūsų krikščioniški vardai radosi iš hebrajų, graikų, lotynų vardų, pvz.: *Andreas, Johann, Cristan, Matthias, Peter, Symon* ir kt. Taip pat yra krikščioniškos kilmės vardų, kildinamų iš germaniškų vardų, pvz.: *Albert, Albrechtis, Bertold, Diterich, Hans, Conrad* ir kt.

Prūsiškų asmenvardžių kilmė įvairi. Rasta pravardinės kilmės asmenvardžių, pvz.: pr. avd. 1355 *Claus Trumpa* (CDW II 225), plg. liet. *tru̯mpas*; liet. avd. *Trūmpa, Trūmpinas* (Zinkevičius 2008: 558), 1286 *Simon Kudyn* (PUB I 314), plg. liet. avd. *Kūda, Kūdas, Kūdis*, (LPŽe). Kai kurie prūsų asmenvardžiai kildinami iš gyvūnų ar paukščių pavadinimų, pvz.: pr. avd. 1393 *Wylke Poninte* (CDW III 248), plg. pr. *wilkis* ‘vilkas’; 1355–1360 *Claus Warnix* (PUB V 488), plg. pr. *warne* ‘varna’.